

Z problemów badań czytelniczych

Alicja Krawczyk

DRUGA WOJNA ŚWIATOWA W ZAINTERESOWANIACH CZYTELNICZYCH MŁODZIEŻY SZKÓŁ ZAWODOWYCH¹

I. Organizacja i cele badań

Podjęte w artykule rozważania na temat stosunku młodzieży do literatury o tematyce II wojny światowej podyktowane zostały obowiązującym programem nauczania języka polskiego dla szkół podstawowych² i szkół średnich³. Wśród figurujących na liście lektur szkolnych utworów poważne miejsce zajmuje literatura o tematyce II wojny światowej. W założeniach programowych utwory te, wraz z innymi, zostały włączone w proces wychowania i kształcenia osobowości dzieci i młodzieży. Należy podkreślić, że w szkolnej edukacji literackiej, w zakresie literatury związanej tematycznie z II wojną światową, wybrano utwory wartościowe, dojrzałe pod względem ideowym i artystycznym. Są wśród nich: Z. Nałkowskiej Medaliony, L. Kruczkowskiego Niemcy, T. Borowskiego Opowiadania, M. Szczęsowa Los człowieka, A. Shegера Siódmy krzyż i inne. Większość tych utworów zna młodzież nie tylko ze szkolnej lektury. Wiele z nich to wybitne adaptacje filmowe, teatralne, telewizyjne, radiowe. Badając stosunek młodzieży do literatury II wojny światowej, brano pod uwagę różne uwarunkowania tego stosunku. Interesowano się wpływem szkoły, środków masowego przekazu, instytucji upowszechniania kultury, środowiska rówieśniczego, rodzinnego, tradycji regionu na zainteresowania czytelnicze młodzieży.

Badania czytelnictwa literatury o tematyce drugiej wojny światowej przeprowadzono wśród młodzieży średnich szkół zawodowych w Starchowicach, w kwietniu i w maju 1978 roku. Celem badań było poznanie

---

¹Artykuł przedstawił częściowo wyniki obszerniejszych badań prowadzonych w ramach studiów doktoranckich w WSP w Krakowie.

²Program nauczania ośmioklasowej szkoły podstawowej "Język polski kl.V-VIII. Warszawa 1971. Min. Ośw. i Wych.

³Program nauczania czteroletniego i pięcioletniego technikum i liceum zawodowego. "Język polski". Warszawa 1971. Min. Ośw. i Wych.

opinii i postaw młodzieży wobec literatury o tej tematyce a także u zyskanie pewnej orientacji o czynnikach warunkujących doświadczenia czytelnicze ucznia w kontakcie z literaturą wojenną. Badania czytelnictwa interesującej nas literatury prowadzono w oparciu o specjalnie skonstruowany kwestionariusz i wypracowania uczniowskie. Zebrane materiały dostarczyły informacji na temat kultury czytelniczej badanej populacji, jej stosunku do książki i zainteresowań tematyką drugiej wojny światowej w literaturze.

Badaniem ankietowym objęto 211 osób (dziewcząt i chłopców). Po kontroli otrzymanego materiału do opracowania zakwalifikowano 200 ankiet. Od badanej młodzieży zebrano również 40 wypracowań na temat "Czy uważasz za celowe podejmowanie we współczesnej literaturze i sztuce tematyki II wojny światowej"?

Strukturę badanej młodzieży przedstawia tabela 1.

Tabela 1

Ogółem	Płeć		Pochodzenie środowiskowe		Typ szkoły		W i e k			Pochodzenie społeczne		
	dziewczęta	chłopcy	miasto	wieś	technikum	liceum zawodowe	15-17	18-19	20-21	chłopskie	robotnicze	inteligenckie
200	100	100	100	100	85	115	38	73	89	37	130	33

II. Kultura czytelnicza młodzieży

II.1 Miejsce książki w życiu młodzieży

w kwestionariuszu do badań zainteresowań czytelniczych młodzieży średnich szkół zawodowych w Starachowicach postawiono pytanie, jakie miejsce zajmuje książka w życiu młodzieży na tle innych form spędzania wolnego czasu? Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że książka w życiu młodzieży zajmuje ważne miejsce. Jest jedną z ciekawszych form spędzania wolnego czasu po radiu i telewizji. Większe zainteresowanie książką występuje w mieście. 52% badanej młodzieży miejskiej najchętniej spędza czas wolny na czytaniu książek. W środowisku wiejskim poważnymi konkurentami książki jest telewizja i radio. Przed bibliotekarzami wiejskimi stają zatem ważne zadania prowadzenia skutecznej propagandy czytelnictwa na wsi.

Różnie kształtuje się stosunek badanej młodzieży do książki w zależności od pici. Większe zainteresowania książką wykazują dziewczęta. W życiu młodzieży męskiej oprócz oglądania telewizji, słuchania radia, czytania książek ważne miejsce zajmuje sport, majsterkowanie, spotkania z rówieśnikami. Szerzej problem ten przedstawiają dane zawarte w tabeli 2.

Sposób spędzania wolnego czasu
(w procentach)

Tabela 2

Sposób spędzania wolnego czasu	O g ó ł e m		Płeć		Pochodzenie érodo-wisko we		Typ szkoły		W i e k			Pochodzenie społeczne		
	dziewczyzna	chłopiec	miasto	wieś	technikum	liceum zawodowe	15-17	18-19	20-21	chłopekie	robotnicze	inteligentkie		
													100	100
	200	100	100	100	100	85	115	38	73	89	37	130	33	
Czytam książkę	w p r o c e n t a c h													
	49	52	46	52	46	54	45	58	38,4	54	40,5	54,6	36,4	
Idę do kina	20	10	30	31	9	34	10	13	6,8	33,7	8	20,8	30,3	
Słucham radia	49,5	56	43	41	58	53,0	47	37	52	52,8	62,2	46,2	48,5	
Oglądam telewizję	60	60	60	54	66	66	56	60,5	59	61	62,2	61,5	51,5	
Majsterkuję	8	0	16	6	13	14	3,5	5,3	4	12,4	2,7	10,8	3	
Odwiedzam kolegów	24,5	12	37	29	20	35	16,5	10,5	19,2	35	21,6	23,8	30	
Uprawiam sport	27	12	42	39	15	36	20	34,2	11	37	8,1	27	48	
Idę na spacer	21,5	28	15	22	21	21,2	21,7	21,1	19,2	24	18,9	19,2	33,3	
Pracuję w kole zainteresowań	10,5	7	14	10	11	15,3	7	8	6,8	14,6	8,1	10,8	12,2	
Inne /jakie?/	11,5	7	16	14	9	20	5	0	8,2	19,1	5,4	11,5	18,2	

W świetle tych danych ciekawie przedstawia się stosunek młodzieży do książki w zależności od wieku. Najchętniej czyta książkę młodzież

w czasie wolnym od zajęć w wieku 15-17 lat (58%) i w wieku 20-21 lat (54%). Spadek zainteresowania książką daje się zauważyć u młodzieży w wieku 18-19 lat. Młodzież w tym wieku spędza najchętniej czas na oglądaniu telewizji, słuchaniu radia, kontaktach z kolegami.

Różnie kształtuje się stosunek młodzieży do książki w zależności od pochodzenia społecznego. Największą popularnością cieszy się książka w środowisku robotniczym i chłopskim. Mniej zainteresowanie książką wykazuje młodzież pochodzenia inteligenckiego. W życiu tej młodzieży uprzywilejowane miejsce wśród różnych form spędzania wolnego czasu zajmuje: telewizja, radio, sport, kino, spacer, kontakty z rówieśnikami. W życiu młodzieży ze środowiska chłopskiego książka znajduje się na trzecim miejscu po radiu i telewizji. Z badań wynika, że w awansie kulturalnym młodzieży ze środowiska chłopskiego i robotniczego książka odgrywa dużą rolę, jest ważnym źródłem zdobywania wiadomości o otaczającym świecie.

Znaczne różnice w stosunku do książki występują wśród młodzieży czteroletniego liceum zawodowego i pięcioletniego technikum zawodowego. Młodzież technikum chętnie czyta w czasie wolnym od zajęć, lubi również majsterkować, pracuje w kołach zainteresowań. Młodzież liceum zawodowego czytaniu poświęca mniej wolnego czasu, absorbuje ją oglądanie telewizji, radio, spacer, spotkanie z kolegami. We współczesnym społeczeństwie umasowionej kultury książka wbrew pozorom jest nadal narzędziem oddziaływania ułatwiającym odbiorcy osobisty, bardziej intymny kontakt z wartościami kultury. Może być z powodzeniem wykorzystana w działalności dydaktycznej jako instrument kształcenia i wychowania młodzieży.

II.2 T e m a t y k a   k s i ą ż e k

w   z a i n t e r e s o w a n i a c h   c z y t e l n i c z y c h m ł o d z i e ż y

Uprzywilejowane miejsce w zainteresowaniach czytelniczych młodzieży zajmują książki o tematyce młodzieżowej, historycznej, podróźniczej, wojennej, a więc utwory poruszające problemy bliskie młodzieży bądź zawierające w sobie pierwiastek przygody, ciekawą fabułę, zdolne do zaangażowania uczuciowego odbiorcy i wywołania u niego przeżyć estetycznych. Problemy te w ujęciu statystycznym przedstawia tabela 3.

Blizsza analiza przedstawionych w tabeli wyników pozwala na stwierdzenie, iż bogatą skalę zainteresowań czytelniczych ujawniają chłopcy. W ich czytelnictwie na pierwsze miejsce wysuwają się książki o tematyce wojennej i historycznej. Duży procent badanej młodzieży męskiej czyta również książki podróźnicze, kryminalne, fantastyczno-naukowe.

Zainteresowania czytelnicze młodzieży
(w procentach)

Tabela 3

Lp.	Tematyka książek	Wiek	Płeć		Pochodzenie środowiskowe		Typ szkoły		Wiek			Pochodzenie społeczne			
			dziewczęta	chłopcy	miasto	wieś	technikum	liceum zawodowe	15-17-	18-19	20-21	chłopak	robotnik	Inteligent	
		200	100	100	100	100	100	85	115	38	78	89	37	130	33
w procentach															
1	podróżnicze	30,5	26	35	33	28	40	23,5	28,4	15,1	43,8	18,9	29,2	48,5	
2	historyczne	34	27	41	34	34	44,7	26,1	18,4	31,5	42,7	37,8	31,5	39,4	
3	kryminalne	26	26	26	28	24	24,7	27	42,1	22	22,5	27,0	26,9	21,2	
4	wojenne	30	18	42	35	25	41,2	21,7	31,6	15,2	41,6	21,6	30,8	36,4	
5	fantastyczno-naukowe	19	11	27	19	19	27	13	23,7	4,1	29,2	10,8	18,5	30,3	
6	o tematyce młodzieżowej	53,5	71	36	55	52	47	58,3	50	64,4	46,2	54,1	54,6	48,5	
7	o sporcie	6	5	7	7	5	7	5,2	7,9	2,7	7,9	0	6,2	12,1	
8	pamiętniki	13,5	24	3	14	13	9,4	16,5	13,2	15,1	12,4	18,9	10	21,2	
9	życiorysy	3	4	2	3	3	3,5	2,6	2,6	1,4	4,5	2,7	3,1	3	
10	inne /jakie/	2,5	1	4	2	2	2,4	2,6	0	2,8	3,9	5,4	0,8	6,2	

o tematyce młodzieżowej. Dziewczęta bardziej zainteresowane są literaturą młodzieżową, czytają również pamiętniki, literaturę podróżniczą, kryminalną, historyczną.

W zainteresowaniach czytelniczych młodzieży miejskiej i wiejskiej nie stwierdzono większych różnic. Znaczne różnice w zainteresowaniach tematyką książek pojawiają się u młodzieży technikum i liceum zawodowego. Różnice wynikają zapewne stąd, iż do technikum uczęszczają przede wszystkim chłopcy, natomiast w liceach zawodowych 70% młodzieży stanowią dziewczęta. Młodzież technikum czyta literaturę młodzieżową, historyczną, wojenną, podróżniczą, fantastyczno-naukową. Młodzież liceum zawodowego oprócz literatury młodzieżowej czyta literaturę kryminalną, pamiętnikarską. Jej zainteresowania czytelnicze zbliżają się do zainteresowań dziewcząt.

Ciekawie natomiast kształtują się zainteresowania czytelnicze młodzieży w zależności od wieku. Młodzi czytelnicy w wieku 15-17 lat czytają najchętniej literaturę młodzieżową, kryminalną, wojenną, podróżniczą, fantastyczno-naukową. Fascynuje ich zatem obecny w tych książkach pierwiastek niezwykłości, przygody, sensacyjna awanturnicza akcja. W wieku 18-19 lat interesują czytelników książki o tematyce młodzieżowej i historycznej. Zainteresowania czytelnicze młodzieży są najbardziej zróżnicowane w wieku 20-21 lat. Książki podróżnicze, historyczne, wojenne, fantastyczno-naukowe, o tematyce młodzieżowej stanowią ulubioną lekturę w tym wieku. Większa dojrzałość czytelnicza młodzieży w tym wieku prowadzi ją ku książkom, w których poszukuje odpowiedzi na pytania dotyczące przeszłości historii a także na pytania dotyczące przyszłości, której kierunek nadają coraz to nowe niezwykle osiągnięcia naukowe i techniczne. Młodzież ta podobnie jak czytelnicy w wieku 18-19 lat, wchodząc w dojrzałe życie społeczne, poszukuje książek o tematyce młodzieżowej. Próbuje odnaleźć w nich siebie, znaleźć odpowiedź na wiele dręczących ją problemów, pytań. Aktywność życiowa młodzieży w tym okresie jest bardzo duża. Młodzież w wieku 18-19 lat utrzymuje ożywione kontakty koleżeńskie. 35% badanej młodzieży w tym wieku (tabela 2) spędza czas wolny odwiedzając kolegów. Najmniej wolnego czasu poświęca na czytanie książek.

Różnie kształtują się zainteresowania czytelnicze młodzieży ze względu na pochodzenie społeczne. Młodzież pochodzenia chłopskiego i robotniczego czyta najchętniej książki o tematyce młodzieżowej, historycznej, kryminalnej, wojennej, podróżniczej. Bogatą gamę zainteresowań czytelniczych posiada młodzież pochodzenia inteligenckiego. Ulubioną lekturą tej młodzieży stanowią m.in. książki o tematyce podróżniczej, wojennej, fantastyczno-naukowej a także pamiętniki.

Z uzyskanych danych wynika, że zainteresowania czytelnicze młodzieży uwarunkowane są w dużym stopniu płcią, wiekiem i pochodzeniem społecznym.

II. 3. Źródła zaopatrywania się w książkę

Czytane przez badaną młodzież książki pochodzą najczęściej z biblioteki szkolnej i miejscowej biblioteki publicznej. Ważnym źródłem zaopatrywania się w książki do czytania są własne biblioteki domowe. Duży procent młodzieży pożycza również książki od kolegów, bądź kupuje w księgarniach. Bliższe dane zawarte są w tabeli 4.

Z analizy danych w tab.4 wynika, że w zaopatrywaniu się w książki do czytania dużą aktywność wykazują chłopcy; 32% badanych chłopców kupuje książki, 28% pożycza od kolegów. Młodzież męska posiada również bogatsze księgozbiory domowe (tabela 5). Dziewczęta najczęściej zaopatrują się w książki do czytania w bibliotece szkolnej i bibliotece publicznej. W źródłach zaopatrywania się w książkę widać różnice między młodzieżą miejską i wiejską. Czytelnicy ze środowiska miejskiego korzystają najczęściej z biblioteki publicznej, często zaglądają również do biblioteki szkolnej i pożyczają książki do czytania od kolegów. Głównym źródłem zaopatrywania się w książkę dla młodzieży wiejskiej jest biblioteka szkolna. Duży procent młodych czytelników mieszkających na wsi, kupuje książki (34,1%) a także pożyczają od kolegów (27%) w mieście tylko 21% młodych czytelników nabywa książki na własność. Interesująco kształtują się źródła zaopatrywania się w książkę do czytania w zależności od wieku badanej młodzieży. W wieku 15-17 lat głównym źródłem zaopatrywania się w książkę jest biblioteka szkolna. Młodzież w tym wieku korzysta również z biblioteki publicznej i chętnie pożyczają książki od rówieśników. W wieku 18-19 lat najczęściej docierają do czytelników książki z biblioteki szkolnej. Duży procent młodzieży w tym wieku czyta również książki pochodzące z zakupu. Największą samodzielność w zdobywaniu książek do czytania wykazuje młodzież starsza, w wieku 20-21 lat. Głównym źródłem zaopatrywania się w książkę w tym wieku jest biblioteka publiczna, często również własny domowy księgozbiór.

Istnieją pewne różnice w zaopatrywaniu się w książki do czytania w zależności od pochodzenia społecznego młodzieży. Czytelnicy pochodzenia chłopskiego najczęściej pożyczają książki z biblioteki szkolnej. Młodzież pochodzenia chłopskiego czyta również książki pochodzące z zakupu, jest zainteresowana posiadaniem własnej biblioteki. Dla młodzieży pochodzenia inteligenckiego ważnym źródłem zaopatrywania się

w książki do czytania jest biblioteka publiczna i biblioteka domowa. Czytelnicy ze środowiska inteligenckiego czytają dużo książek pochodzących z zakupu (48,2%), przewyższając znacznie pod tym względem młodych czytelników pochodzenia robotniczego i wiejskiego.

II.4. Wielkość posiadanego księgozbioru spośród badanych respondentów

Spośród badanych respondentów 78,5% badanej młodzieży deklaruje, że posiada własny księgozbiór. Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że są to księgozbiory niewielkie. Największy procent badanych 35,5% stwierdza, że posiadany zbiór książek liczy do 50 tomów. Tylko 16,5% badanych stwierdza, że posiada własne biblioteki liczące 100 i więcej tomów (tabela 5). Tendencje do posiadania własnego księgozbioru występują bardziej w mieście niż na wsi. 85% młodzieży miejskiej posiada własną bibliotekę domową, 28% tej młodzieży ma w swoim księgozbiorze 100 i więcej tomów. W środowisku wiejskim tylko 72% młodych czytelników ma własną bibliotekę a w większości posiadany księgozbiór liczy do 50 tomów.

Chęć posiadania biblioteki domowej wzrasta z wiekiem. W wieku 15-17 lat 71,3% badanej młodzieży posiada własny księgozbiór natomiast w wieku 20-21 lat już 89,9% czytelników może pochwalić się własną biblioteką. W wieku 15-19 lat ilość posiadanych książek nie przekracza 50 tomów. W starszym wieku młodzież posiada zasobniejsze księgozbiory liczące ponad 50 tomów, co niewątpliwie wiąże się z wzrastającą pasją kupowania i gromadzenia książek na interesujące młodzież tematy.

Posiadanie własnej biblioteki jest często uwarunkowane pochodzeniem społecznym młodzieży. Wśród badanej młodzieży pochodzenia chłopskiego tylko 67,6% posiada własny księgozbiór, którego wielkość nie przekracza 50 tomów. Tendencje do posiadania własnych książek są silniejsze w środowisku robotniczym. 76,9% młodych czytelników ze środowiska robotniczego posiada własny księgozbiór, którego zasób waha się od 50-100 tomów. Najbardziej zainteresowana jest posiadaniem własnej biblioteki młodzież pochodzenia inteligenckiego. Tylko 3% tej młodzieży nie posiada własnego księgozbioru. Z uzyskanych danych wynika, że chęć posiadania własnej biblioteki domowej, pasja gromadzenia do czytania uwarunkowana jest niejednokrotnie pochodzeniem społecznym młodzieży, wiekiem, kulturą środowiska, w którym wzrasta.

Wielkość posiadanego księgozbioru
(w procentach)

Tabela 5

Lp.	Ogółem	P ł e ć		Pochodzenie źródłowe		Typ szkoły		W i e k			Pochodzenie społeczne		
		dzieci	chłopcy	miasto	wieś	technikum	liceum zawodowe	15-17	18-19	20-21	chłopskie	robotnicze	inteligentne
	200	100	100	100	100	85	115	38	73	89	37	130	33
w procentach													
1. posiada	78,5	77	80	85	72	88,2	71,3	71,1	68,5	89,5	67,6	76,9	90,7
2. do 50 tomów	35,5	42	29	29	42	25,9	42,6	41,4	43,8	23,6	56,8	32,3	27,2
3. 51-100 tomów	26,5	26	27	30	23	28,2	25,2	21,1	17,8	36	27	30,8	35,4
4. 100 i więcej	16,5	19	14	28	5	34,1	3,5	2,6	6,8	30,3	8,1	13,8	33,3
5. nie posiada	21,5	23	20	15	28	11,8	28,7	28,9	31,5	10,1	32,4	23,1	3,03

III. Druga wojna światowa w czytelnictwie młodzieży średnich szkół zawodowych

Materiał na temat czytelnictwa literatury II wojny światowej przez młodzież średnich szkół zawodowych uzyskano na podstawie badań ankietowych i wypracowań uczniowskich.

W wypracowaniu na temat "Czy uważasz za celowe podejmowanie we współczesnej literaturze i sztuce tematu II wojny światowej?" młodzież wyraziła swój stosunek do problemu II wojny światowej. Oto ciekawsze wypowiedzi respondentów:

"Podejmowanie we współczesnej literaturze i sztuce tematu II wojny światowej uważam za celowe, ponieważ młode pokolenie musi pamiętać o tych, którzy oddali swoje życie, by inni mogli żyć spokojnie, bez obawy o swoje życie i bliskich /.../ Moje uzasadnienie może poprzeć fakt, że książki o tematyce II wojny światowej znikają z półek księgarskich w błyskawicznym tempie. Z bardzo dużym zainteresowaniem ogląda się też filmy o tej tematyce" (dziewczyna 19 lat).

"Jestem pewien, że tematyka II wojny światowej będzie powracała w literaturze i sztuce jak bumerang, ponieważ wyrzeźbiła w pamięci Polaków trwałą ślad. Uważam, że podejmowanie tej tematyki, w czasach gdy państwa prześcigają się w zbrojeniu, jest bardzo potrzebne. Jest to sprawa wszystkich ludzi pragnących żyć w pokoju" (chłopiec lat 19).

"/.../ uważam, że tematyka II wojny światowej w literaturze i sztuce współczesnej powinna dawać świadectwo prawdziwe a przez to stać się jednym z czynników wychowawczych młodego pokolenia, które lata okupacji zna jedynie z przekazów starszych. Nie chodzi tu jedynie o przedstawienie wojny w scenach batalistycznych, które mogłyby imponować młodzieży, ale o wynikliwą analizę wojny i wynikających z niej konsekwencji. Ze względu na złożoność problemu tematykę tę powinni podejmować twórcy, którzy mieli bezpośredni kontakt z tamtymi wydarzeniami" (chłopiec 19 lat).

"Temat wojny jeszcze długo będzie inspirował twórców, ponieważ było to wydarzenie bez precedensu w historii ludzkości. Uważam, że podejmowanie tematu II wojny światowej w literaturze i sztuce współczesnej jest konieczne. Oby tylko nie powstawały błaha historyjki, zbyt jednostronnie traktujące zagadnienie, według utartego stereotypu/.../ Powracanie do tematu II wojny światowej jest ze wszech miar celowe, jednak nie należy zapominać o życiu współczesnym, które obfituje w wiele interesujących zdarzeń, zaskakujących sytuacji i nie mniej ważnych problemów społecznych i politycznych" (chłopiec lat 19).

Wypowiedzi młodzieży na interesujący nas temat są dojrzałe i głębokie, uderzają trafnością spostrzeżeń. Młodzież domaga się od literatury i sztuki współczesnej, podejmującej tematykę II wojny światowej, rzetelności i prawdy, poważnego podejścia do zagadnienia. Rozumie, że wnioski wynikające z minionej historii mają duże znaczenie dla współczesności. Dla badanej młodzieży temat II wojny światowej, stale powracający w literaturze, w filmie, prasie, telewizji nie jest przeżytkiem, niepotrzebnym reliktem przeszłości. Młode pokolenie widzi celowość powracania do wydarzeń z pierwszej poł. XX wieku i tę celowość umie logicznie uzasadnić. Na pytanie postawione w ankiecie "Czy uważasz za celowe podejmowanie we współczesnej literaturze tematyki II wojny światowej?" odpowiedziało twierdząco 91% badanej młodzieży; 7,5% badanych nie umiało wyrazić własnego zdania. Tylko 1,5% badanej młodzieży nie wypowiedziało się za podejmowaniem tematu II wojny światowej w literaturze. Na pytanie "Czy lubisz czytać książki o tematyce II wojny światowej?" odpowiedziało twierdząco 87% badanej młodzieży. Dużą popularnością cieszą się książki powojenne w środowisku chłopackim i robotniczym. Stosunek młodzieży do literatury II wojny światowej ilustruje tabela 6.

Tabela 6

Czytelnictwo literatury II wojny światowej

Czytel- nictwo litera- tury II wojny świato- wej	Ogółem		Płeć		Poch. środ.		Typ szkoły		W i e k			Pochodzenie społeczne		
			dziewcz.	chłopcy	miasto	wieś	techni- kum	lic.za- wodowe	15-17	18-19	20-21	chłop- skie	robot- nicze	inteli- genckie
	200	100	100	100	100	85	115	38	73	89	37	130	33	
w p r o c e n t a c h														
Tak	87	81	93	86	88	88,2	86,1	89,5	88,9	87,6	86,5	87,7	84,8	
Nie	13	19	7	14	12	11,8	13,9	10,5	15,1	12,4	13,5	12,3	15,2	

Tematykę wojenną bardziej zainteresowani są chłopcy. 93% badanej młodzieży męskiej stwierdza, że czyta literaturę II wojny światowej. Najchętniej po lekturę wojenną sięga młodzież w wieku 15-17 lat. 60,5% badanych w tym wieku stwierdza, że zainteresowania literaturą II wojny światowej rozwinęły się u nich w szkole podstawowej. /Tab.7/.

III.1. Czynniki wpływające na rozwój zainteresowań

Wśród czynników wpływających na rozwój zainteresowań młodzieży literaturę II wojny światowej czołowe miejsce zajmują: opowiadania rodziców, obejrzone filmy, przeczytane książki, programy telewizyjne, lekcje historii, wycieczki do miejsc pamięci narodowej. Zainteresowania chłopców literaturą wojenną rozwinęły się w dużym stopniu pod wpływem obejrzanego filmu. Ważną rolę odegrały również opowiadania rodziców, przeczytane książki, lekcji historii. Dziewczęta zawdzięczają zainteresowanie tematyką wojenną opowiadaniom rodziców i obejrzanym filmom. Dom rodzinny, żywa w nim pamięć minionych wydarzeń, wywarł duży wpływ na zainteresowania czytelnicze młodzieży wiejskiej. 44% młodych czytelników pochodzących ze wsi twierdzi, że zainteresowania tematyką wojenną rozwinęły się u nich pod wpływem opowiadań rodziców. Podobnie oświadczały badane dziewczęta: dla 44% dom rodzinny był inspiratorem zainteresowań tematyką wojenną.

W rozwoju zainteresowań młodzieży literaturą wojenną widać duże różnice między młodzieżą technikum i liceum zawodowego. Na zainteresowania czytelnicze młodzieży technikum duży wpływ wywarły: obejrzany film 49,4% przeczytana książka 36,6%, lekcje języka polskiego 16,5% lekcje historii 30,6% wycieczki do miejsc pamięci narodowej 14,1%. Zainteresowania tematyką wojenną w literaturze u młodzieży liceum zawodowego rozwinęły się przede wszystkim dzięki opowiadaniom rodziców 43,5%, obejrzanym filmom (26%).

Ciekawie przedstawiają się zainteresowania czytelnicze młodzieży w zależności od wieku. Młodzi czytelnicy w wieku 15-17 lat zbliżyli się do literatury II wojny światowej dzięki opowiadaniom rodziców. Silnie na nich oddziaływała atmosfera domu rodzinnego, żywe w nim tradycje narodowe. Na rozwój zainteresowań czytelniczych młodzieży starszej większy wpływ wywarły środki masowego przekazu /filmy - 49,4% audycje telewizyjne - 29,2%, szkoła, przeczytane książki. Z uzyskanych danych wynika, że im większe doświadczenie czytelnicze młodzieży, tym mniejszy wpływ na dom rodzinny na rozwój jej zainteresowań.

Różne czynniki warunkują czytelnictwo literatury II wojny światowej w zależności od pochodzenia społecznego młodzieży. Na zainteresowania czytelnicze młodzieży chłopskiej silny wpływ wywarł dom rodzinny. Młodzi czytelnicy ze środowiska robotniczego i inteligenckiego zainteresowani są literaturą wojenną dzięki filmom, lekcjom historii, języka polskiego. Blżej problemy te, przedstawiono w postaci danych w tabeli 7.

Czynniki wpływające na rozwój zainteresowań

Tabela 7

Lp	Wyszczególnienie	Ogółem		Płeć		Pochodzenie środowisk.		Typ szkoły		Wiek			Pochodzenie społeczne		
		Dziewcz. i chłopc.	Chłopcy	Matraco	Włob.	Techn.-kuns.	Liceum znowo	15-17	18-19	20-21	Chłopskie	Robotnicze	Intelle-		
		200	100	100	100	100	100	85	115	38	73	89	37	130	33
w p r o c e n t a c h															
1.	przedszkole	2	0	4	2	2	2	2,4	1,7	5,3	0	2,2	0	3,1	0
2.	szkoła podetatowa	43,5	38	49	43	44	44	37,6	47,8	60,5	39,7	19,3	48,6	39,2	54
3.	szkoła średnia	16,0	12	24	24	12	12	28,2	10,4	15,8	8,2	26,9	8,1	20	21,2
4.	nauczyciel	6,5	6	7	5	8	8	7,1	6,1	5,3	2,7	10,1	5,4	7,7	3,0
5.	opowiadania rodziców	37	44	30	30	44	44	8,2	43,5	55,3	35,6	3,03	48,6	36,2	27
6.	z rozmowy z rówieśn.	5	2	8	8	2	2	7,1	3,5	2,6	2,7	7,9	0	5,4	9,0
7.	przeżyta kasałka	28,5	27	30	28	29	29	36,5	22,6	23,7	20,5	37	29,7	26,9	33
8.	obejrzany film	36	30	42	45	27	27	49,4	26	34,2	20,5	49,4	27	37,7	39
9.	lekcje j. polskiego	7,5	6	9	7	8	8	16,5	0,9	2,6	0	15,7	8,1	7,7	6,0
10.	lekcje historii	15,5	11	20	19	12	12	22,4	10,4	15,8	6,8	22,5	2,7	16,2	27
11.	wycieczki do pam.narod.	12,5	14	11	11	14	14	14,1	11,3	10,5	12,3	13,5	21,6	10	12,1
12.	wystawy	2	0	4	4	0	0	1,2	2,6	2,6	4,7	1,1	0	2,3	3,03
13.	programy telewizyjne	18,5	14	23	23	14	14	30,6	6,1	15,8	6,8	29,2	13,5	22,3	9,09
14.	inne/jakieś	1	2	0	1	1	1	0	1,7	0	2,7	0	2,7	0,8	0
15.	nie rozwinięty się	1,5	2	1	1	2	2	1,2	1,7	0	2,7	1,1	2,7	1,5	0

III.2 D r u g a w o j n a ś w i a t o w a j a k o t e m a t r o z m ó w w d o m u r o d z i n n y m

Z tabel 7 wynika, że na rozwój zainteresowań czytelniczych młodzieży duży wpływ wywiera dom rodzinny. Tabela 8 informuje, kiedy najczęściej prowadzone są w domu rodzinnym badanej młodzieży rozmowy na temat II wojny światowej.

Wśród bodźców prowokujących do rozmów, wspomnień, refleksji czołowe miejsce zajmują filmy osnute na wydarzeniach II wojny światowej, programy telewizyjne, rocznice, święta narodowe, rocznice śmierci bliskich, którzy zginęli w czasie wojny. Pamięć poległych jest wciąż żywa w polskich rodzinach. Wpływa w dużym stopniu na zainteresowanie młodzieży wojną. Druga wojna światowa pochłonęła z rodzin badanych wiele ofiar; 17% młodzieży straciło swoich bliskich w walce partyzanckiej, 8% w czasie działań wojennych, 6,5% w obozach koncentracyjnych, 6% w wyniku prześladowań i represji, 4% w kampanii wrześniowej. Pamięć poległych w czasie wojny jest żywa w polskich rodzinach. Wpływa w dużym stopniu na zainteresowania młodzieży wojną. Najwięcej ofiar z rodzin badanych pochłonęła walka partyzancka. Żywe w świadomości mieszkańców Starachowic i okolic tradycje walk partyzanckich wpływają na zainteresowania młodzieży tematyką wojenną szczególnie zaś walkę partyzancką na Kielecczyźnie.

III.3 C z ę s t o t l i w o ś ć c z y t a n i a k s i ą ż e k o t e m a t y c e d r u g i e j w o j n y ś w i a t o w e j

Badana młodzież sięga po utwory o tematyce wojennej od czasu do czasu (63,5% badanych), 30% młodzieży rzadko sięga po książki o tej tematyce; zaledwie 3% czyta je regularnie. Częściej czytają literaturę wojenną chłopcy, niż dziewczęta, chociaż 6% badanych chłopców stwierdza zdecydowanie, że nie czyta literatury II wojny światowej. Chętniej literaturę wojenną czyta młodzież pochodzenia chłopskiego. Najwięcej młodzieży czytającej regularnie literaturę wojenną wywodzi się ze środowiska inteligenckiego. Bliższe dane zestawiono w tabeli 9.

III.4 Ź r ó d ł a i n f o r m a c j i o i n t e r e s u j ą c y c h k s i ą ż k a c h o t e m a t y c e I I w o j n y ś w i a t o w e j

Najczęściej badana młodzież poszukuje informacji o interesujących książkach o tematyce wojennej na własną rękę. Niewiele korzysta z po-

II wojna światowa jako temat rozmów w domu rodzinnym

Tabela 8

Lp.	II wojna światowa jako temat rozmów w domu rodzinnym	Płeć		Pochodzenie środowiskow.		Typ szkoły		W i e k			Pochodzenie społeczne		
		dziewcz.	chłopcy	miasto	wieś	technic.	litewsk.	15-17	18-19	20-21	chłopskie	robotnicze	intelle-
Ogółem		100	100	100	100	85	115	38	73	89	37	130	33
w p r o c e n t a c h													
1.	po obejrzeniu filmu o tematyce wojennej	64	73	78	59	80	60	68,4	53,4	98,6	67,6	65,4	81,8
2.	po obejrzeniu spektaklu teatralnego /teatru TV/	13	17	19	11	20	11,3	5,3	8,2	30,1	5,4	13,1	33,3
3.	po przeczytaniu książki	8	14	13	9	12,9	9,6	13,2	6,8	16,4	13,5	6,9	24,2
4.	w związku z rocznicami, świętami narodowymi	27	21	21	27	18,8	27,8	21,1	31,5	23,3	24,3	23,8	24,2
5.	w związku z rocznicami osób bliskich	13	10	12	11	11,8	11,8	15,8	8,2	15,1	16,2	10,1	12,2
6.	inne /jakie/	3	3	3	3	0	5,2	5,3	5,5	0	2,7	3,1	3,03

Częstotliwość czytania książek o tematyce II wojny światowej

Tabela 9

Lp.	Częstotliwość czytania książek o tematyce II wojny światowej	Ogółem		Płeć		Pochodzenie środowiskowe		Typ szkoły		Wiek			Pochodzenie społeczne			
		200	100	dziewczęta	chłopcy	miasto	wieś	technikum	liceum zawodowe	15-17	18-19	20-21	chłopackie	robotnicze	inteligentne	
w procentach																
1.	regularnie	3	2	4	5	1	1	3,5	2,6	2,6	1,4	4,5	0	1,5	12,1	
2.	od czasu do czasu	63,5	60	67	67	60	60	65,9	61,7	76,3	56,2	64	67	63	60,6	
3.	rzadko	30	37	23	23	37	37	25,9	33	18,4	32,9	27	32,5	30	27,3	
4.	nie czyta	3,5	1	1	5	2	2	4,7	2,6	2,6	2,7	4,5	0	5,4	0	

Źródła informacji o interesujących książkach o tematyce II wojny światowej

Tabela 10

Lp.	Źródła informacji o książkach	W o k o		Płeć		Pochodzenie érodowiskow.		Typ szkół		W i e k			Pochodzenie społacze		
		dziew- czeta	chłopcy	Wlasno	Wlas	techni- kum	Liceum Zamowoe	15-17	18-19	20-21	chlopek	Robotni- cze	Inteli- genckie		
		200	100	100	100	100	100	85	115	38	73	89	37	130	33
w p r o c e n t a c h															
1.	porada bibliotekarza	16	23	9	15	17	82	21,7	23,7	16,4	12,4	18,9	15,4	15,15	
2.	informacje o nowoéciach wydawniczych	17,5	12	23	21	14	25,9	11,3	13,2	9,6	25,8	16,2	15,4	27,27	
3.	kolege	32	24	40	39	25	36,5	28,7	28,9	28,8	35,9	21,6	33	39,39	
4.	nauczyciel	12,5	21	4	9	16	11,8	13	10,5	15,1	11,2	8,1	12,3	18,18	
5.	catalog	6	6	6	10	2	5,9	6,1	7,9	4,1	6,7	2,7	7,7	3,03	
6.	wlasne poszukiwania	45,5	40	51	44	47	52,9	40	57,9	31,5	51,7	43,2	43,2	57,57	
7.	inne	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8.	nie korzystam	1,5	0	3	2	1	2,4	0,9	0	1,4	2,2	0	0	3,03	

rad bibliotekarza czy nauczyciela. Autorytet w sprawie wyboru książek do czytania stanowią koledzy. Z porady bibliotekarza korzystają częściej dziewczęta. Dla chłopców źródłem informacji o interesujących książkach są koledzy. Młodzież męska, częściej niż dziewczęta, korzysta z informacji o nowościach wydawniczych a także wykazuje dużą aktywność w samodzielnym poszukiwaniu książek na własną rękę.

Dla młodzieży miejskiej źródłem informacji o ciekawych książkach są koledzy oraz wiadomości o nowościach wydawniczych w prasie, radio, telewizji. Młodzież ze wsi czerpie informacje o książkach od kolegów i korzysta częściej niż młodzież miejska z porad bibliotekarza i nauczyciela. Młodzież technikum najchętniej informuje się na temat interesujących ją książek u bibliotekarza, bowiem jest częstym bywalcem biblioteki publicznej. (por. tab.4). Widać tu wyraźną zależność między korzystaniem z biblioteki a radą bibliotekarza w wyborze książek do czytania. Bibliotekarz, prowadząc umiejętną działalność popularyzatorską, może stać się propagatorem ciekawej, wartościowej literatury i wpływać na rozwój zainteresowań swoich czytelników. Bibliotekarz jest jednym z ważnych źródeł informacji o ciekawych książkach dla młodzieży w wieku 15-17 lat. 23,7% tej młodzieży korzysta z porad bibliotekarza w wyborze książek do czytania. Dużą rolę w tym wieku odgrywa także nauczyciel. Starsza młodzież w wieku 20-21 lat poszukuje informacji na temat interesujących ją pozycji na własną rękę. Korzysta też z informacji o nowościach wydawniczych w prasie, radio i telewizji. W tym wieku wzrasta znacznie rola środowiska rówieśniczego w wyborze ciekawej książki do czytania.

Bogate źródła informacji o literaturze wojennej posiada młodzież pochodzenia inteligenckiego. Korzysta z porad bibliotekarza, nauczyciela, kolegów, poszukuje informacji o nowościach wydawniczych, wykazuje dużą aktywność w zdobywaniu ciekawej książki. Czytelnicy ze środowiska chłopskiego i robotniczego czerpią informacje o ciekawych książkach od kolegów, czasem od bibliotekarza czy nauczyciela. Szczegółowe informacje zawiera tabela 10.

III.5. Motywy czytelników literatury o tematyce II wojny światowej

Motywy skłaniające młodzież do czytania książek o tematyce II wojny światowej są różnorodne. 50% badanej młodzieży twierdzi, że czyta literaturę II wojny światowej ponieważ interesuje się tym tematem. Duży procent młodzieży sięga do książek o tematyce wojennej ponieważ pragnie wzbogacić swoje wiadomości (tabela 11). Z deklaracji respon-

dentów wynika, że czytelnictwo literatury II wojny światowej inspi-ruje w dużym stopniu film. Wiele filmów o tematyce II wojny światowej to adaptacje znanych dzieł literackich. Po obejrzeniu filmu młodzież sięga do utworu literackiego w celu skonfrontowania treści książki z filmem.

Często na czytelnictwo książek o tematyce II wojny światowej duży wpływ ma przymus szkolny. Młodzież czyta utwory wojenne, ponieważ znajdują się w programie nauczania języka polskiego, w lekturze obowiązkowej lub uzupełniającej. Niejednokrotnie bodźcem do przeczytania książki o II wojnie światowej jest temat książki. Jeśli utwór dotyczy spraw związanych z własnym regionem, staje się bliski młodzieży, zachęca do czytania; 16,5% badanych sięga po literaturę II wojny światowej, która mówi o udziale społeczeństwa Kielecczyny w walce z okupantem.

Niewielki procent młodzieży kieruje się w wyborze książek do czytania nazwiskiem autora czy poczytnością książki. Utwory o tematyce II wojny światowej traktuje młodzież jako źródło informacji o minionej przeszłości, szczególnie młodzież wiejska. Nazwiskiem autora w wyborze książek do czytania kieruje się najczęściej młodzież pochodzenia inteligentckiego. Różnego rodzaju zależności ujawnia tabela 11.

III.6. Rodzaje piśmiennictwa czytanego przez młodzież

Analiza wypowiedzi respondentów pozwala zauważyć, że w czytelnictwie literatury wojennej na czoło wysuwa się beletrystyka. Najmniej czytelnictwem cieszy się literatura popularnonaukowa. Czytelnikami literatury beletrystycznej są w przeważającej części chłopcy, poezję interesują się dziewczęta. Sympatykami jej jest także młodzież w starszym wieku 20-21 lat. Młodzi czytelnicy sięgają najczęściej po pamiętniki i literaturę faktu, żądni wiedzy o autentycznych wydarzeniach minionych lat. Zainteresowaniem młodzieży cieszy się również piosenka żołnierska znajdująca swoich wielbicieli przede wszystkim w środowisku chłopskim i robotniczym. Pełniejsze informacje na ten temat zawiera tabela 12.

III. 7. Tematyka wojenna w zainteresowaniach czytelnicznych młodzieży

Badaną młodzież interesują różne tematy związane z drugą wojną światową. Uprzywilejowane miejsce wśród licznych tematów zajmuje:

Motywy czytelnicze młodzieży

Tabela 11

Lp.	Motywy czytelnicze	Płeć		Pochodzenie środowiskowe		Typ szkoły		W i e k				Pochodzenie społeczne		
		dziewczę- ta	chłopcy	miasto	wieś	techni- kum	literni- czym	15-17	18-19	20-21	chłopskie	robotni- cze	intelli- genckie	
Ogółem		100	100	100	100	85	115	38	73	89	37	130	33	
W p r o c e n t a c h														
1.	własne zainteresow.	50,5	47	54	50	51.	43,5	55,7	60,5	52,1	44,5	51,4	49,2	54,5
2.	chęć wzbogace- nia wiadomości	36,5	39	34	29	44	36,5	36,5	36,8	3,7	35,5	43,2	36,7	30,3
3.	obowiązek szkolny	22,5	28	19	19	26	23,5	21,7	21,1	24,6	21,3	27	23	15,5
4.	poczytność książek	10,5	13	8	8	13	9,4	11,3	2,6	13,7	11,2	8,1	10,7	12,2
5.	nazwisko autora	10	11	9	9	11	10,6	2,6	2,6	13,7	10,1	10,8	8,5	15,5
6.	chęć dorówna- nia wiadomościom innych osób	6,5	9	4	2	11	2,4	9,6	5,2	12,3	2,2	8,1	7,8	0
7.	chęć porówna- nia filmu z książką	24,5	31	18	22	27	25,9	40,9	23,7	35,6	27	27	23	27,2
8.	utwór mówią- cy własnym miejscem	16,5	16	17	9	24	15,3	17,4	15,8	17,8	15,7	18,9	13,8	24,2
9.	inne /jakie/	2	4	0	1	3	0	3,5	0	4,1	1,1	0	3,1	0

Piśmiennictwo o II wojnie światowej w czytelnictwie młodzieży

Tabela 12

Lp.	Gatunki i rodzaje literatury	O g o d o		Płeć		Pochodzenie środowiskowe		Typ szkoły		W i e k			Pochodzenie społeczne			
		100	100	chłopcy	dziewczyny	Miasto	Wieś	techni- kum	liceum zawodowe	15-17	17-19	20-21	chłopskie	Robot- nicze	Intelle- genckie	
		200	100	100	100	100	100	85	115	38	73	89	37	130	33	
w p r o c e n t a c h																
1	beletrystyka	28,5	17	40	36	21	47,1	14,8	18,4	12,3	46,1	16,2	28,5	42,4		
2	poezja	16,5	24	9	14	19	12,9	19,1	10,5	21,9	14,6	26,6	14,6	18,8		
3	dramat	17,5	12	23	16	19	17,6	17,4	21	13,7	19,1	27	15,4	15,5		
4	literatura faktu /pamiętniki/	45	49	41	47	43	41,2	17,8	65,8	38,4	41,4	29,7	44,6	63,6		
5	literatura popularno-naukowa	6	0	12	10	2	12,9	0,9	2,6	0	12,4	2,7	6,2	9,09		
6	prasa konspiracyjna	7,5	8	7	5	10	2,4	11,3	13,2	8,2	4,5	8,1	6,9	9,09		
7	piosenka żołnierska	26,5	40	13	15	37	12,9	36,5	3,7	41,4	15,7	37,8	26,2	15,1		

udział młodzieży w walce z okupantem, walka partyzancka na Kielecczyźnie, obozy koncentracyjne, wywiad polsko-niemiecki, walka na morzu, lotnictwo wojenne.

Oziewczęta najbardziej interesują się walkę młodzieży w okresie II wojny światowej, czytają także literaturę obozową i książki opiewające udział regionu kieleckiego w walce z wrogiem. Chłopcy najczęściej sięgają po literaturę opiewającą walkę partyzancką na terenie własnego regionu. Interesują się tematyką obozową, walką na morzu, lotnictwem wojennym.

Ciekawie kształtują się zainteresowania młodzieży tematyką wojenną w zależności od wieku. Młodzi czytelnicy w wieku 15-17 lat interesują się najbardziej walką swoich rówieśników z wrogiem i literaturą obozową. Młodzież starszą w wieku 20-21 lat interesuje zaś lotnictwo wojenne, walka na morzu, wywiad polsko-niemiecki. Zróżnicowanymi zainteresowaniami tematyką II wojny światowej cechuje się młodzież pochodzenia inteligenckiego. Młodzież ta sięga do różnych tematów, m.in. do kampanii wrześniowej, konspiracji, walki na morzu, powstania warszawskiego. Zainteresowania młodzieży pochodzenia chłopskiego i robotniczego tematyką wojenną są uboższe, ograniczają się do obozów koncentracyjnych, walki partyzanckiej na Kielecczyźnie, konspiracji.

Największym jednak zainteresowaniem wśród badanej młodzieży, bez względu na wiek, płeć, pochodzenie społeczne, cieszy się walka partyzancka na Kielecczyźnie. Widać tu wyraźny wpływ historii regionu na zainteresowania czytelnicze młodzieży. Ów patriotyzm lokalny, chęć wzbogacenia wiadomości o historii ziemi rodzinnej wywiera silny wpływ na zainteresowania czytelnicze młodzieży. W tabeli 13 zawarto szczegółowe dane na powyższe tematy.

W pytaniach skierowanych do respondentów chodziło nie tylko o zbadanie tematów najbardziej interesujących młodych czytelników, lecz także o ustalenie ich recepcji. Z badań wynika, że w utworach o tematyce II wojny światowej młodzież interesuje najbardziej prawda przeżyć ludzkich (tab.14). Stąd najpopularniejsze są w czytelnictwie młodzieży pamiętniki i literatura faktu (tab.11). Duży procent badanych (33,5) interesuje się akcją utworu. Mniejszą uwagę zwraca młodzież na fabułę, bohatera i język utworów. Można przypuszczać, że te utwory o tematyce wojennej posiadają największą wartość dla młodzieży, które dają wyraz ludzkim przeżyciom i doświadczeniom wyniesionym z wojny.

Na akcji utworu koncentrują swoją uwagę przede wszystkim chłopcy. Ciekawie przedstawione wydarzenia, pierwiastek przygody występujący w książkach o tematyce wojennej, absorbuje wyobraźnię młodego czytelnika i pogłębia jego zainteresowanie lekturą.

Tematyka wojenna w czytelnictwie młodzieży

Tabela 13

Lp.	Tematyka wojenna w czytelnictwie	Sex		Pięć		Pochodzenie środowiskowe		Typ szkoły		Wiek			Pochodzenie społeczne		
		M	K	dziewcz.	chłopcy	Miasto	Wiek	Techn.	Litcum	15-17	18-19	20-21	Chłop.	Robotn.	Intelle.
w p r o c e n t a c h															
1.	kampanie wrześniowe	14	8	20	16	12	21,2	8,7	2,6	12,3	20,2	18,9	10,8	21,21	
2.	walka młodzieży	48	57	39	50	46	44,7	50,4	57,9	41,4	49,4	40,5	50,8	45,45	
3.	konspiracja	22	15	29	25	19	30,6	15,7	21,1	10,9	31,5	21,6	20	33,33	
4.	obozy koncentracyjne	42,5	48	35	42	41	38,8	43,5	52,6	37	40,4	43,2	40,8	42,42	
5.	walka na morzu	17,5	3	32	21	14	29,4	8,7	15,8	5,5	28,1	8,1	15,4	36,36	
6.	lotnictwo wojenne	17	6	28	24	10	24,7	11,3	26,3	4,7	23,6	8,2	16,9	27,27	
7.	powstanie warszawskie	9	6	12	11	7	14,1	5,2	2,6	5,5	14,6	5,4	7,6	18,18	
8.	życie Żydów w getcie	6,5	9	4	7	6	3,5	8,7	15,8	5,5	3,4	0	8,5	6,06	
9.	walka partyz.	37,5	29	46	43	32	40	35,6	39,5	31,5	41,6	27,8	27,7	35,35	
10.	walka partyz. na Kielecczyźnie	43,5	37	50	51	36	50,6	38,3	47,4	34,2	49,4	32,4	44,6	51,1	
11.	Warszawa w czasie okupacji	8	6	10	10	6,1	14,1	3,5	0	5,5	13,5	5,4	8,5	9,09	
12.	wywiad polako-niemiecki	22	13	31	26	18	29,4	16,5	21,1	15,1	28,1	18,9	20,8	33,33	
13.	inne /jakie/	1	0	2	2	0	1,2	0,9	0	1,3	1,1	0	1,5	0	

Elementy struktury utworów w zainteresowaniach młodzieży

Tabela 14

Lp.	Wyszczególnienie	Sex		Płeć		Pochodzenie środowiskowe		Typ szkoły		Wiek			Pochodzenie społeczne		
		dziewczęta	chłopcy	chłopcy	dziewczęta	miasto	wieś	technikum	liceum zawodowe	15-17	18-19	20-21	chłopskie	robotnicze	intellektualne
		w procentach													
		200	100	100	100	100	100	85	115	38	73	89	37	130	33
1.	bohater	2,6	26	26	27	25	24,7	26,8	34,2	17,8	29,2	27	29,8	33,3	
2.	fabuła	6,5	15	8	11	2	7,1	6,1	5,3	6,8	6,7	2,7	6,9	9,09	
3.	ekcja	33,5	15	52	39	28	42,4	26,9	34,2	20,5	43,8	29,7	32,3	42,4	
4.	prawda przeżyć ludzkich	63	80	46	56	70	54,1	69,6	65,8	74	52,8	70,2	61,5	60,6	
5.	Język utworu	1,5	3	0	1	2	1,2	1,7	0	2,7	1,2	5,4	0,8	0	

Na postaci bohatera skupia uwagę niewielki procent młodzieży. Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że młodzież interesują bardziej wydarzenia ukazane w utworach niż konkretny literacki bohater. Można pokusić się o stwierdzenie, że historia ukazana w utworach o tematyce wojennej jest samodzielnym bohaterem, którego dzieje i wpływ na losy jednostek śledzi młody czytelnik. Na pytanie postawione w kwestionariuszu "Jakie cechy bohatera literatury wojennej cenisz najbardziej?", wymienia młodzież jako najwartościowsze: odwagę, patriotyzm, poświęcenie życia dla ojczyzny, honor, trzeźwość w podejmowaniu decyzji, przyjaźń i solidarność /tabela 15/.

IV. Znajomość literatury o tematyce II wojny światowej przez młodzież średnich szkół zawodowych

W prowadzonych badaniach czytelnictwa literatury II wojny światowej chodziło o uzyskanie informacji na temat znajomości wśród młodzieży najbardziej popularnych, powszechnie znanych książek wojennych. W tym celu podano w kwestionariuszu do badań dwa zestawy książek i poproszono młodzież, aby w pierwszym zestawie książek, przyporządkowała tytuł książki właściwemu autorowi; natomiast w drugim zestawieniu książek zadaniem badanych było przyporządkowanie autora właściwej książce.

W pierwszym zestawie książek dużą grupę stanowiły utwory, z którymi młodzież zapoznała się na lekcjach języka polskiego w szkole podstawowej lub średniej. W drugim zestawie książek, zamieszczono utwory o tematyce II wojny światowej również znane, wartościowe, ale większości z nich nie spotkała młodzież na liście lektur szkolnych. Wśród wymienionych książek znalazły się także utwory mówiące o wydarzeniach podczas II wojny światowej na Kielecczyźnie.

Wiele utworów wymienionych w obu zestawach książek to znane adaptacje filmowe np. Kolumbowie rocznik 20 (w reżyserii J.Morgensterna), Popiół i diament (w reż. A. Wajdy), Czterej pancerni i pies (w reż. K.Nałęckiego), Barwy walki (w reż. J.Passendorfera), Los człowieka (w reż. S.Bondarczuka).

Okazało się, że młodzież prawidłowo rozpoznała utwory, które zna ze szkolnej lektury bądź z adaptacji filmowych.

Z pierwszego zestawu książek najbardziej znanych okazały się:

- 1.L.Kruczkowski: Niemcy - 99,5%
- 2.Z.Nałkowska: Medaliony - 98%
- 3.M.Moczar: Barwy walki - 94%
- 4.M.Szołochow: Los człowieka - 91,5%
- 5.J.Przymanowski: Czterej pancerni i pies - 92,5%

6. J.Andrzejewski: Popiół i diament - 88%
7. R.Bratny: Kolumbowie rocznik 20 - 78%
8. T.Borowski: Pożegnania z Marią - 77%
9. S.Grzesiuk: Pięć lat kacetu - 60,5%
- 10.T.Nowak: A jak królem a jak katem będziesz - 58%
- 11.W.Żukrowski: Dni klęski - 55,5%
- 12.J.Gerhard: Łuny w Bieszczadach - 52%
- 13.J.Putrament: Wrzesień - 51%
- 14.S.Szmaglewska: Dymy nad Birkenau - 51%
- 15.P.Gojawczyńska: Krata - 43%
- 16.B.Czeszko: Zamach na Cafe Club - 42,5%
- 17.J.Szczepański: Połska jesień - 42,5%
- 18.A.Shegers: Siódmy krzyż - 37%
- 19.K.Pruszyński: Droga wiodła przez Narwik - 37%
- 20.W.Żółkiewska: Ślady rysich pazurów - 37%

Z drugiego zestawu podanych książek najbardziej znane okazały się:

1. I.Newerly: Chłopiec z Sałskich stepów - 71%
2. H.Rudnicka: Chłopcy ze Starówki - 58%
3. J.Iwaszkiewicz: Młyn nad Lutynią - 57,5%
4. M.Wańkiewicz: Szkice spod Monte Casino - 49,5%
5. B.Czeszko: Pokolenie - 46,5%
6. J.Przymanowski: Tajemnice wzgórza 117 - 44,5%
7. J.Putrament: Święta kulo - 41,5%
8. W.Żukrowski: Z kraju milczenia - 28%
9. T.Borowski: Matura na Targowej - 25%
10. M.Białoszewski: Pamiętnik z powstania warezawskiego - 24,5%
11. J.Andrzejewski: Apel - 24%
12. L.Buczowski: Czarny Potok - 23%
13. A.Bakalarczyk: Leśne boje - 24,5%
14. M.Sołtysik: Chłopcy Barabasza - 24%
15. B.Hillebrandt: Partyzantka na Kielęczyźnie - 17,5%

Z badań wynika, że na znajomość literatury wojennej wśród młodzieży duży wpływ ma szkoła i środki masowego przekazu. Dzięki lekturze szkolnej, adaptacjom filmowym, telewizyjnym, radiowym młodzież zna najbardziej wartościowe utwory o tematyce drugiej wojny światowej. Zapytani w kwestionariuszu młodzież o zapamiętanych autorów i tytuły książek wojennych najczęściej wylicza z autorów polskich i obcych:

1. M.Moczar: Barwy walki - 23,5%
2. Z.Mańkowska: Medaliony - 21,5%
3. J.Przymanowski: Cztery pancerni i pies - 18,5%
4. L.Kruczkowski: Niemcy - 18%

5. A.Fiedler: Dywizjon 303 - 14,5%
6. R.Bratny: Kolumbowie rocznik 20 - 12,5%
7. T.Borowski: Opowiadania - 8,5%
8. J.Gerhard: "Łuny w Bieszczadach" - 5,5%
9. S.Grzesiuk: Pięć lat kacetu - 5%
- 10.S.Szmaglewska: Dymy nad Birkenau - 3,5%
- 11.M.Szołochow: Łos człowieka - 1,5%
- 12.B.Polewoj: Opowieść o prawdziwym człowieku - 13%
- 13.A.Shegers: Siódmy krzyż - 2,5%
- 14.A.Simonow: Dnie i noce - 1%

Ogółem badana młodzież wylicza 65 różnych tytułów zapamiętanych książek o tematyce drugiej wojny światowej. Są wśród nich utwory mówiące o walce z wrogiem na Kielecczyźnie np. E.Dąbrowskiego Szlakiem Jędrusiów, C.Chlebowskiego Pozdróćcie góry Świętokrzyskie, M.Janic Idą partyzanci, S.Sołtysiaka Chłopcy Barabasha, A. Bakalarczyka Leśne boje. Ilość zapamiętanych tytułów świadczy o zainteresowaniu młodzieży literaturą wojenną.

Wśród książek, które wywarły największe wrażenie na badanej młodzieży znajdują się:

1. Z. Nałkowska: Medaliony,
2. T. Borowski: Opowiadania,
3. M. Moczar: Barwy walki,
4. J. Przymanowski: Cztery pancerni i pies
5. L. Kruczkowski: Niemcy,
6. M. Szołochow: Łos człowieka,
7. P. Gajaniczyńska: Krata,
8. S. Grzesiuk: Pięć lat kacetu,
9. M. Janic: Idą partyzanci,
- 10.J.Jańicki: Polskie drogi,
- 11.J.Gerhard: Łuny w Bieszczadach,
- 12.S.Szmaglewska: Dymy nad Birkenau
- 13.A.Fiedler: Dywizjon 303.

Młodzież wymienia ogółem 46 różnych tytułów książek, które wywarły na niej największe wrażenie w trakcie lektury. Czytane książki podobają się m.in. dlatego, że ukazywały martyrologię więźniów w obozach koncentracyjnych, odzwierciedlały autentyczne przeżycia.

W badaniach czytelnictwa literatury o tematyce II wojny światowej chodziło również o uzyskanie orientacji, czy badana młodzież zna historię swojego regionu związaną z minioną wojną. Dane uzyskane z badań wskazują, że młodzież zna dobrze udział Kielecczyzny w walce z hitlerowskim najeźdźcą. Badani wymieniają kilkadziesiąt miejsc pamięci na-

rodowej i miejsc walki z wrogiem w swoim regionie. Zapewne duży wpływ na znajomość historii rodzinnej ziemi mają wycieczki i rajdy "Szlakiem walki i chwały", "Szlakiem walk partyzanckich" oraz artykuły w prasie kieleckiej w "Słowie Ludu", "Echu dnia", gdzie publikowano m.in. cykl artykułów "O tych co Polsce i ludowi wierność zaprzysięgli", "Z chlubnych kart walki". Do najbardziej znanych miejsc pamięci narodowej wymienionych przez młodzież należą: Wykus, położony w lasach siekierzyńskich niedaleko Starachowic, gdzie m.in. maszerował I polski oddział partyzancki prowadzony przez majora H.Dobrzańskiego, pseud."Hubel"; Michniów miejsce pacyfikacji, w wyniku której spalono żywcem 98 mężczyzn; Gruszka, gdzie była stoczona jedna z największych walk partyzanckich na Kielecczyźnie i w Polsce i inne. Badana młodzież zna również utwory opiewające udział swojego regionu w walce z wrogiem. Do najbardziej popularnych znanych utworów należą:

1. M.Moczar: Barwy walki,
2. C.Chlebowski: Pozdrowcie Góry Świętokrzyskie,
3. E. Dąbrowski: Szlakiem Jędrusiów,
4. A. Bakalarczyk: Leśne boje,
5. M. Sołtysiak: Chłopcy "Barabasza"
6. W. Gołąbek: Bez rozkazu,
7. M. Janic: Idą partyzanci,
8. B. Hillebrandt: Partyzanci na Kielecczyźnie.

V. Wnioski z badań

Książka w życiu badanej młodzieży zajmuje ważne miejsce. Mimo poważnych konkurentów: radia, telewizji, filmu jest w dalszym ciągu narzędziem oddziaływania na osobowość młodego człowieka.

Młodzież poszukuje interesujących książek do czytania na własną rękę. Niewiele korzysta z porad bibliotekarza czy nauczyciela. Zaopatrzuje się również w książki u swoich kolegów. Ze względów wychowawczych może to być sytuacja niekorzystna. Nie kontrolowane czytelnictwo młodzieży może sprzyjać rozpowszechnianiu się książek nie przeznaczonych dla młodzieży i wpływać na kształtowanie negatywnych postaw moralnych, społecznych, etycznych, światopoglądowych.

Ważne zadanie upowszechniania czytelnictwa książek stoją przed bibliotekarzami wiejskimi. Książka w tym środowisku znajduje poważnych konkurentów: telewizję i radio.

Poziom kultury czytelniczej badanej młodzieży jest w dużym stopniu uzależniony od wieku młodzieży, pochodzenia społecznego i środowiskowego.

Największą popularnością wśród badanej młodzieży cieszą się książki o tematyce młodzieżowej, historycznej, podróżniczej i wojennej.

Młodzież czyta chętnie literaturę o tematyce II wojny światowej. Na rozwój zainteresowań czytelniczych młodzieży duży wpływ wywarła atmosfera domu rodzinnego, obejrzone filmy wojenne oraz rocznice i święta narodowe związane z wydarzeniami wojny i okupacji hitlerowskiej.

W zainteresowaniach czytelniczych II wojny światowej na czoło wysuwa się walka partyzancka na Kielecczyźnie.

Na znajomość literatury II wojny światowej duży wpływ ma szkoła i środki masowego przekazu. Dzięki lekturze szkolnej i adaptacjom filmowym, telewizyjnym młodzież zna najbardziej utwory wartościowe o tematyce wojennej.

Młodzież widzi celowość powracania do tematu II wojny światowej.